

Shahid Rajaei Teacher Training University- Iran
Ontological Researches
Semi-Annual Scientific Journal
ISSN (print): 2345-3761 (online): 2676-4490
Type: Research

Vol.14, No. 27
Spring & Summer 2025

Journal Homepage: www.orj.sru.ac.ir

xx amin.gg AvicennassO@ologyrrømttrrrrrrrccciiv o **Contemporary Metaphor Theory**

Fatemeh Mobaraki¹
Seyed Mohammad Kazem Alavi²
Mohammad Reza Ershadinia³

Abstract

This paper analyzes Avicenna's ontology using cognitive semantics, particularly through the lens of conceptual metaphor theory. Conceptual metaphor theory posits that abstract concepts become comprehensible through systematic mappings from concrete and experiential domains. The present study demonstrates that Avicenna employs metaphorical structures to elucidate concepts such as existence, essence, possibility, and causality, expressed through his distinct philosophical language and specialized terminology. Utilizing a descriptive-analytical method, this article identifies and examines five foundational metaphors in Avicenna's philosophical writings: "Existence as a building façade," "Possibility as a scale," "Existence as property," "Existence as a container," and "Existence as light." It argues that Avicenna's ontological framework is structured on coherent conceptual mappings. This research further highlights that metaphors in Islamic philosophy transcend mere

¹ PhD of Islamic Philosophy and Theology, Ministry of Education. fatemehmo300@gmail.com

² Associate Professor, Department of Islamic Philosophy and Wisdom, Research Core of Health Studies (RCHS), Hakim Sabzevari University smkalavi@hsu.ac.ir (Corresponding Author)

³ Associate Professor, Department of Islamic Philosophy and Wisdom, Hakim Sabzevari University. mr.ershadinia@hsu.ac.ir

linguistic usage, serving instead as cognitive tools essential for explicating the conceptual structures inherent in philosophical thought.

Keywords: Conceptual metaphor, Avicenna, Avicennian texts, ontology

Problem Statement

Ontology occupies a central position in Avicenna's philosophy, requiring meticulous analysis for precise philosophical comprehension. This paper employs conceptual metaphor theory to examine Avicenna's ontology, analyzing metaphors employed within this context. According to Lakoff and Johnson, conceptual metaphors entail understanding one semantic domain (target domain) through another experiential domain (source domain), creating systematic correspondences called mappings. Thus, this research addresses the following question: what conceptual metaphors appear in Avicenna's ontology, and how can these metaphors be analyzed? By identifying and analyzing these metaphors, the study examines how each metaphor clarifies ontological issues and statements about existence. Specifically, the study explores how these metaphors elucidate distinctions between existence and essence, clarify the process of preferring existence over non-existence in the discourse on possibility and contingent beings, and elucidate the relationship between cause and effect within Avicenna's philosophical system, particularly regarding the emanation of existence from God and its connection to absolute goodness.

Method

The methodology employed in this paper is qualitative, situated within cognitive semantics, specifically conceptual metaphor theory. The study draws on Lakoff and Johnson's framework, analyzing metaphors as conceptual mappings between two experiential domains. Avicenna's metaphors in his ontological texts are collected and analyzed, with each metaphor examined as a relationship between a source domain (concrete and tangible) and a target domain (abstract and conceptual). Conceptual mappings between these domains are identified and elaborated, allowing deeper insight into Avicenna's complex ontological concepts.

Findings and Results

Utilizing conceptual metaphor theory, this study offers an innovative method for understanding Avicenna's philosophical texts, especially regarding ontology. It demonstrates that complex concepts such as "existence" and "possibility" become comprehensible through metaphors grounded in tangible source domains such as light, scales, and buildings. The article analyzes five key metaphors:

Metaphor: "Existence as a building façade"

In Islamic philosophy, the distinction between existence and essence is fundamental. The human mind abstracts two concepts from entities: essence (what something is)

and existence (its actualization in reality). Avicenna emphasizes this distinction, describing existence as an accidental attribute of essence, distinct from its intrinsic nature. He employs expressions like "accident" and metaphors such as "essence as a building and existence as its façade," indicating that existence merely actualizes essence externally without being intrinsic to it.

1. Metaphor: "Possibility as a scale"
2. Avicenna likens possibility to a balanced scale with existence and non-existence as its two sides. In a state of possibility, both sides are equally balanced; only with the intervention of a cause does the existence side become heavier, causing the entity to actualize. The cause is like a force that tips the scale toward existence, making the contingent necessary and realized.
3. Metaphor: "Existence as property"
4. Avicenna views existence as property granted by the cause to the effect without diminishing the cause itself. The contingent entity depends on the cause for receiving existence, whereas the necessary existent is self-sufficient. Existence varies analogically among entities, with some stronger and others more dependent. The metaphor "existence as property" portrays the cause-effect relationship as a benefactor giving wealth to the needy.
5. Metaphor: "Existence as a container"
6. Drawing from Lakoff and Johnson's schema theory, the preposition "in" represents the container schema, including concepts of inside, outside, and boundary. Similarly, in Avicenna's philosophy, the Arabic preposition "fi" signifies a container of existence encompassing existent beings. The necessary existent and realized contingent beings are within this container, while impossible entities and contingents without cause remain outside. This metaphor positions existence as a container whose interior signifies being, and exterior signifies non-existence, shaping our comprehension of existential judgments.
7. Metaphor: "Existence as light"
8. Avicenna's metaphor "existence as light" portrays God as the source of absolute goodness, emanating existence as light to creation. This emanation is necessary and originates from the divine essence. Creatures appear as shadows of this light, with evil perceived as merely the absence of existence and perfection. Through the illumination of existence, God dispels the darkness of non-being. This perspective aligns with the theory of intentional agency and approaches theories of manifestation or theophany.

The analysis of these five key metaphors indicates that metaphor's structure fundamental concepts in Avicenna's philosophy, enhancing understanding of the existence-essence distinction, cause-effect relationship, and the emanation of beings. Overall, Avicenna's ontology employs metaphorical language alongside rational argumentation, highlighting conceptual metaphor theory's importance in revisiting Islamic philosophy and its potential applicability to other philosophical concepts.

References

- Ibn Sina H. *Al-Ta'liqat*. Qom. Maktabat al-A'lam al-Islami .1984a. Arabic
-----, *Al-Shifa - Al-Ilahiyat*. Qom. Mar'ashi Najafi.1984b. Arabic.
-----, *Al-Mabda' wa Al-Ma'ad*. Tehran. Mo'assese-ye Motale'at-e Eslami .
1984c. Arabic.
-----, *Al-Shifa - Al-Mantiq*. Qom. Mar'ashi Najafi .1984d. Arabic.
-----, *Al-Mabahasat*. Qom. Entesharat-e Bidar. 1993. Arabic.
-----, *Al-Isharat wa Al-Tanbihat*. Qom. Nashr al-Balaghah. 1997. Arabic.
-----, *Al-Najat min al-Gharaq Fi Bahr al-Zolomat*. Tehran. Entesharat-e
Daneshgah-e Tehran. 2001. Arabic.
-----, *Majmu'a-ye Rasa'el-e Ibn Sina*, Edited by: Seyyed Mahmoud Taheri,
Qom. Ayat-e Eshraq. 2010. Arabic.
Lakoff G & Johnson, M. *Metaphors We Live by*. Chicago: Chicago press: 1980.

Shahid Rajaee Teacher Training University- Iran
Ontological Researches
semi-annual scientific journal
ISSN (print): 2345-3761 (online): 2676-4490
Type: Research

Vol.14, No. 27
Spring & Summer 2025

پژوهش‌های هستی‌شناختی
دو فصلنامه علمی
نوع مقاله: پژوهشی
سال چهاردهم، شماره ۲۷
بهار و تابستان ۱۴۰۴
صفحات ۲۱۷-۲۵۰

بررسی هستی‌شناسی ابن‌سینا با رویکرد به نظریه معاصر استعاره

فاطمه مبارکی^۱

سید محمد کاظم علوی^۲

محمد رضا ارشادی نیا^۳

چکیده

این مقاله با تکیه بر نظریه استعاره مفهومی، به تحلیل هستی‌شناسی ابن‌سینا از منظر معناشناسی شناختی می‌پردازد. نظریه استعاره مفهومی بر این اصل استوار است که مفاهیم انتزاعی، به واسطه نگاهت‌های نظام‌مند از حوزه‌های ملموس و تجربی فهم‌پذیر می‌شوند. پژوهش حاضر نشان می‌دهد که ابن‌سینا نیز برای تبیین مفاهیمی چون وجود، ماهیت، امکان و علیت، از ساختارهای استعاری بهره می‌گیرد که در قالب زبان فلسفی و اصطلاحات خاص خود ظاهر شده‌اند. مقاله با روش تحلیلی – توصیفی، پنج استعاره بنیادین را در متون فلسفی ابن‌سینا شناسایی و تحلیل می‌کند: «وجود، نمای

fatemehmo300@gmail.com

^۱. دکترای فلسفه و کلام اسلامی، آموزش و پرورش

^۲. دانشیار گروه فلسفه و حکمت اسلامی، عضو هسته پژوهشی مطالعات سلامت، دانشگاه حکیم سبزواری، نویسنده مسئول

smk.alavi@hsu.ac.ir

mr.ershadinia@hsu.ac.ir

^۳. دانشیار گروه فلسفه و حکمت اسلامی، دانشگاه حکیم سبزواری

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۲۷

تاریخ داوری: ۱۴۰۴/۰۲/۲۸

تاریخ اصلاح: ۱۴۰۴/۰۴/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۴/۲۸

ساختمان است»، «امکان، ترازو است»، «وجود، دارایی است»، «وجود، ظرف است» و «وجود، نور است» و نشان می‌دهد که نظام هستی‌شناختی ابن‌سینا بر بنیاد نگاهت‌های مفهومی منسجم استوار است. این پژوهش نشان می‌دهد که استعاره‌ها در فلسفه اسلامی، فراتر از کاربردهای زبانی، ابزاری شناختی برای تبیین ساختار مفهومی اندیشه فلسفی محسوب می‌شوند. کلمات کلیدی: استعاره مفهومی، ابن‌سینا، متون سینیوی، هستی‌شناسی.

مقدمه

در هستی‌شناسی، وجود موضوع پایه و اساسی فلسفه است. این مفهوم از چنان اهمیت ویژه‌ای برخوردار است که اگر با دقت و ظرافت واکاوی و تبیین نگردد شناخت و فهم دقیق و عمیق بسیاری از مسائل فلسفی، بغرنج و حتی غیر ممکن می‌شود. فلاسفه بر این باورند که بدون شناخت دقیق وجود حصول هرگونه معرفت پایدار و صحیح برای انسان ناممکن است. ابن‌سینا در فلسفه خود به هستی‌شناسی و مباحث وجود و احکام آن توجه ویژه‌ای را مبذول داشته است. وی موضوع فلسفه را موجود بما هو موجود می‌داند و وجود مطلق را زیربنای مابعدالطبیعه خود قرار می‌دهد (ابن‌سینا، ۱۹۸۴ الف، ص ۱۴). در اثبات وجود خداوند استدلال‌هایی را مطرح می‌کند که تأثیر ژرفی بر فیلسوفان بعد از وی دارد که از نتایج مهم این استدلال تمایز میان وجود و ماهیت است (همو، ۱۹۹۷، ص ۹۷-۹۸). در نظر ابن‌سینا میان چیستی شیء (ماهیت) و وجود آن تمایز وجود دارد. مباحث گوناگون فلسفه اولی مانند: واجب و ممکن و ممتنع (مواد ثلاث) (همو، ۱۹۹۳، ص ۲۸۰-۲۸۱)، علت و معلول، جوهر و عرض همگی احکام موجود بما هو موجود هستند که در فلسفه ابن‌سینا مورد توجه قرار گرفته‌اند. بداهت مفهومی وجود (همو، ۱۹۸۴ ب، ص ۲۹)، اشتراک معنوی وجود (همان، ص ۵۴)، تشکیک وجود (همو، ۱۹۹۳، ص ۲۱۸)، نفی تکرر وجود (همان، ص ۱۵۴-۱۵۵)، تقسیمات وجود (همو، ۲۰۰۱، ص ۴۹۵) از جمله مباحث مهم مطرح شده در هستی‌شناسی سینیوی است. در این مقاله برآنیم تا با مدد گرفتن از ابزار استعاره مفهومی و بررسی تعدادی از استعاره‌های به کار گرفته شده توسط ابن‌سینا به بررسی استعاری برخی از مسائل مطرح شده در هستی‌شناسی سینیوی بپردازیم. از دیدگاه لیکاف و جانسون، استعاره مفهومی، فهم یک حوزه تجربی براساس حوزه تجربی دیگر است. حوزه ای که دارای مفهوم عینی تر و متعارف تر است، حوزه مبدأ و حوزه دیگر که

دارای مفاهیم انتزاعی و ذهنی است، حوزه مقصد نامیده می‌شود و تناظرها یی که میان دو حوزه صورت می‌گیرد، نگاشت نامیده می‌شود؛ به این ترتیب در اصل، استعاره، نگاشت میان قلمروهای متناظر در نظام مفهومی است که براساس روابط مفهومی در حوزه مبدأ و مقصد استوار است. با توجه به اینکه ابن‌سینا فیلسوفی است که نظریه‌ها و آرای فلسفی‌اش باعث ایجاد تحول عظیمی در فلسفه اسلامی و به ویژه آرای فیلسوفان بزرگی از جمله شیخ اشراق و ملاصدرا گشته است بر همین اساس تبیین نقش استعاره مفهومی در بیان افکار و نظریه‌های فلسفی این فیلسوف بزرگ در حوزه هستی‌شناسی ضروری می‌نماید؛ البته شایان ذکر است که این پژوهش یک خوانش نظری از هستی‌شناسی ابن‌سینا با تکیه بر چارچوب استعاره مفهومی ارائه می‌دهد، نه یک شرح جامع از کل نظام فلسفی وی. مبنای انتخاب نمونه‌ها، نه سازگاری با دیدگاه شخصی، بلکه قابلیت مفهومی متون برای تحلیل استعاری بوده است. بدیهی است که نه تمام آموزه‌های ابن‌سینا، بلکه تنها بخشی از آنها ساختار استعاری دارند و قابلیت نگاشت مبدأ-مقصد را دارا هستند. تمرکز مقاله بر این موارد، به منزله تقلیل یا حذف دیگر ابعاد فلسفه سینوی نیست، بلکه ناظر به هدف خاص مقاله، یعنی «تحلیل استعاری هستی» است. در راستای موضوع، این پژوهش تلاش می‌کند به این سؤال اصلی پاسخ دهد: استعاره‌های مفهومی در حوزه هستی‌شناسی ابن‌سینا کدام استعاره‌ها هستند و چگونه تحلیل می‌شوند؟

پیشینه پژوهش

تحقیقاتی که تاکنون، با نگرش استعاری به نظام فلسفی ابن‌سینا، انجام شده است محدود هستند. یکی از مهم‌ترین مقالات منتشر شده در این زمینه، پژوهشی است با عنوان «تحلیل آماری از استعاره‌های مفهومی علیت در بخش الهیات کتاب الشفاء ابن‌سینا» (خادم‌زاده، ۲۰۲۱). نویسنده در این مقاله نشان می‌دهد چگونه ابن‌سینا از واژگان گوناگون جهت توصیف رابطه علیت بهره برده است. همچنین مقاله «استعاره موجود حقیقی به مثابه امر ثابت نزد ابن‌سینا و ملاصدرا» (خادم‌زاده، ۱۳۹۶) از همین نویسنده است که در آن موجود حقیقی در قالب استعاره، به مثابه امری ثابت مفهوم سازی شده است. علوی و همکاران نیز در مقاله‌ای با عنوان «استعاره مفهومی ادراک به مثابه حرکت در

معرفت‌شناسی ابن‌سینا» (علوی، ۲۰۲۴) از طریق بیان حوزه ادراک (حوزه مقصد) توسط حرکت (حوزه مبدا)، تلاش کرده است خوانش جدیدی از معرفت‌شناسی سینوی ارائه دهد. این مقاله مدعی است دستگاه معرفتی ابن‌سینا را نمی‌توان از استعاره جدا دانست و فهم و وصف ابن‌سینا از فرآیند ادراک و اقسام آن، یعنی حسی، خیالی، وهمی و عقلی در چهارچوب نظریه استعاره مفهومی قابل تبیین است. ابن‌سینا برای توصیف ادراک و اقسام آن از واژگانی بهره برده است که نمی‌توان استفاده از این واژگان را تصادفی دانست. سایر پژوهش‌های انجام شده از محدوده فلسفه سینوی خارج هستند و در ظرف فلسفی حکمت متعالیه و حکمت اشراق مورد تفحص قرار گرفته‌اند. مقاله حاضر درصدد است که کاربری استعاره مفهومی در هستی‌شناسی سینوی را بررسی کند و خوانش جدیدی از نظریه هستی‌شناسی سینوی ارائه دهد.

به طور کلی هر چند پژوهش‌های صورت گرفته در حوزه فلسفه اسلامی چندان قابل توجه نیست. اما همین دامنه پژوهشی اندک مهر تأییدی بر صحت ادعای نظریه معاصر استعاره می‌نهد که فیلسوفان اسلامی نیز در انتقال و تبیین نظام فکری خود در بخش‌های گوناگون نظام فلسفی خویش از استعاره مفهومی بهره‌وافر جسته‌اند. ذکر این نکته نیز ضروری است که در خصوص موضوع مقاله حاضر تاکنون پژوهش مستقلی صورت نگرفته است.

استعاره‌های هستی‌شناختی

۱- استعاره «وجود نمای ساختمان (در ذهن) است»

یکی از اساسی‌ترین مباحث در هستی‌شناسی فلسفه اسلامی، مسئله تمایز میان وجود و ماهیت است. نقطه آغازین این مسئله در نظام فلسفه فارابی رقم خورد و ابن‌سینا آن را به طور گسترده‌ای مورد بررسی قرارداد و در فلسفه ملاصدرا بحث از تمایز وجود و ماهیت به اوج خود رسید. ذهن ما از آنچه در اطراف ما وجود دارد دو مفهوم وجود و ماهیت را انتزاع می‌کند، یعنی می‌گوید: این شیء وجود دارد و این شیء دارای چیستی مخصوص به خود است که همان ماهیت آن است. بنابراین از آنجا که دو مفهوم وجود و ماهیت دارای تعایر مفهومی هستند و جایگاه مفهوم در ذهن است پس تمایز وجود و ماهیت نیز یک تمایز ذهنی است و استعاره‌های «وجود نمای ساختمان است» و «ماهیت ساختمان است»

نیز به این تمایز ذهنی اشاره دارند در حالی که در خارج تنها یک واقعیت وجود دارد و این دو مفهوم فقط از یک مصداق حکایت می‌کنند.

فارابی تمایز ماهیت و وجود را که از آن به هویت تعبیر می‌کند این‌گونه بیان می‌کند:
 - اموری که در اطراف ما وجود دارد، هرکدام دارای ماهیت و هویتی است و ماهیت، هویت نیست و داخل در هویت نیست و اگر ماهیت انسان همان هویت او بود؛ هر گاه شما ماهیت انسان را تصور می‌کردید، باید هویت او را نیز تصور می‌کردید (فارابی، ۱۹۸۵، ص ۴۷).
 ابن‌سینا تمایز ماهیت و وجود را در قالب تمایز میان معنای مثلث و وجود خارجی آن بیان می‌کند:

- گاهی معنای مثلث را می‌دانید، ولی شما شک دارید که آیا در خارج وجود دارد یا نه؟ شما آگاهید که مثلث از خط و سطح تشکیل شده است ولی نمی‌دانید که در خارج وجود دارد یا نه؟ (ابن‌سینا، ۱۹۹۷، ص ۹۶).

در این جمله ابن‌سینا میان ماهیت مثلث که خط و سطح است و وجود عینی آن در خارج تمایز قائل می‌شود.

ابن‌سینا همچنین در بیان این تمایز می‌آورد:

- الوجود عرض فی الأشياء ألتی لها ماهیات یلحقها:

- وجود، عارض می‌شود در اشیایی که دارای ماهیات هستند و وجود به آن ماهیات ملحق می‌شود (همو، ۱۹۹۳، ص ۱۵۴).

و اظهار می‌کند:

- الوجود فی کل ما سواه غیر داخل فی ماهیته، بل طارئ علیه من خارج و لا یکون من لوازم:

- وجود در ماسوای (به جز ذات واجب الوجود) در داخل ماهیت نیست، بلکه از خارج بر آن طاری می‌شود (همو، ۱۹۸۴ الف، ص ۷۰).

وقتی سخن از تمایز میان وجود و ماهیت می‌شود، از جمله، پرسش‌هایی که ناخودآگاه به ذهن خطور می‌کند این است که اگر وجود و ماهیت عین هم نیستند و متمایز از یکدیگر هستند چه نسبتی میان آن‌ها در عین تمایزشان از یکدیگر وجود دارد؟

ابن‌سینا در عبارات بالا با بهره‌گیری از الفاظی مانند «عرض»، «یلحق» و «طاری» به بیان این نسبت پرداخته است.

فعل «عرض» در لغت به معنای عارض شدن، آشکار شدن و نمایان شدن چیزی است (راغب اصفهانی، ۱۹۶۴، ج ۲، ص ۵۸۱). طاری شدن نیز به معنای عارض شدن بر چیزی است و «یلحق» نیز در معنای لغوی خود به معنای به هم پیوستن و چسبیدن دو چیز به یکدیگر است. مطابق عبارات فوق در ماسوای حق (ممکنات) وجود چیزی است که بر ماهیت عارض می‌شود و در واقع آشکار می‌گردد. وجود در داخل ماهیت نیست و در خارج آن قرار دارد و واژه «علیه» که به معنای «بر آن» یعنی بر ماهیت است؛ نشان می‌دهد که وجود از خارج به ماهیت ملحق می‌شود. در جهان فیزیکی و محسوس، الگوی مفهومی ساختمان و نمای آن به نظر می‌رسد بهترین حوزه مبدأ برای تبیین حوزه انتزاعی تمایز وجود و ماهیت باشد. مطابق این الگو ماهیت را می‌توان ساختمانی در نظر گرفت که وجود به عنوان «نما» بر آن عارض شده است. ماهیت (چیستی) به معنای آن است که یک چیز چیست، برای مثال، ماهیت یک درخت، یک انسان، یا یک میز شامل ویژگی‌هایی است که آن شیء را تعریف می‌کند و آن را از سایر اشیاء متمایز می‌کند. ماهیت به خودی خود نه وجود دارد و نه عدم. ماهیت، مستقل از وجود است و در ذات خود تنها به چستی شیء اشاره دارد. بنابراین، «ساختمان» در این استعاره نماینده ساختار و ویژگی‌های اصلی یک شیء است، بدون اینکه این ساختار الزاماً وجود خارجی داشته باشد. در استعاره «وجود»، نمای ساختمان است؛ «وجود» به مثابه «نمای ساختمان» است. این دو استعاره تمام استنباط‌های ما از ساختمان و نمای آن را به دستگاه مفهومی وجود و ماهیت منتقل می‌کند. نما در مفهوم لغوی خود به معنای ظاهر و نمود چیزی است. نمای ساختمان بخشی از ساختمان است که قابل مشاهده است و به ساختمان جلوه‌ای بیرونی می‌بخشد. بدون نمای بیرونی، ساختمان به نوعی پنهان و ناشناخته می‌ماند و این نما است که ساختمان را آشکار می‌کند. مطابق سخن ابن‌سینا وجود چیزی است که بر ماهیت عارض می‌شود و این وجود است که باعث می‌شود ماهیت از یک مفهوم صرفاً ذهنی به یک واقعیت خارجی تبدیل شود و آشکار گردد. وجود، ماهیت را از سطح تعریف‌ها و ویژگی‌های ذهنی به واقعیت عینی می‌آورد.

از دیدگاه ابن‌سینا «ماهیت»، اگر دارای مقوماتی باشد - از آن جهت که ماهیت است - بدون وجود آن مقومات به دست نمی‌آید:

-الماهیة إذا كان لها مقومات متقدمة- من حیث هی ماهیة- لم تحصل ماهیة دون تقدمها (ابن‌سینا، ۱۹۸۴ج، ج ۱، ص ۳۴). در فلسفه به ویژه نزد فیلسوفان اسلامی مانند ابن‌سینا ماهیت از طریق مقومات خود مشخص می‌شود. مقومات ماهیت، آن خصوصیات هستند که باعث می‌شوند یک شیء دارای ماهیتی خاص باشد؛ اگر این ویژگی‌ها تغییر کنند، آن شیء دیگر همان ماهیت پیشین را نخواهد داشت. به عبارت دیگر، مقومات ماهیت، اصول ساختاری و هویتی آن هستند و شامل جنس و فصل می‌شود. جنس و فصل را می‌توان از لحاظ منطق استعاری آن، پایه‌های ساختمان ماهیت در نظر گرفت که قوام ماهیت به آنها است. پایه‌های ساختمان بخش‌های اصلی و اساسی آن هستند که ساختمان را پایدار نگه می‌دارند؛ بدون پایه‌های محکم، کل ساختمان فرو خواهد ریخت. مقومات ماهیت نیز ویژگی‌ها و عناصر اساسی هستند که بدون آنها، ماهیت یک شیء تحقق نمی‌یابد. ابن‌سینا برای وجود نقشی در قوامیت ماهیت به عنوان شیئی که عارض بر آن می‌شود قائل نیست: -کل ما لا یدخل الوجود فی مفهوم ذاته علی ما اعتبارناه قبل فالوجود غیر مقوم له فی ماهیته و لا یجوز أن یکون لازماً لذاته علی ما بان:

- هر آنچه وجود داخل در مفهوم ذاتش نباشد وجود قوام بخش آن چیز برای ماهیتش نخواهد بود و نمی‌تواند برای ذات آن لازم باشد (همو، ۱۹۹۷، ص ۱۰۰).

در فلسفه ابن‌سینا وجود داخل در ماهیت نیست؛ به عبارت دیگر وجود از ذات ماهیت جدا است و این دو مستقل

از یکدیگر هستند؛ از این رو وجود را نمی‌توان جزء مقومات ماهیت به حساب آورد و وجود تنها بر ماهیت عارض می‌شود. ماهیت بدون وجود می‌تواند در ذهن وجود داشته باشد، اما در عالم خارج بدون وجود محقق نمی‌شود. به عبارت دیگر، وجود عارض بر ماهیت است و از ذات آن مجزا. نمای ساختمان نیز از ذات ساختمان مستقل است. نمای ساختمان چیزی نیست که جزء ذاتی یا ضروری ساختمان باشد، بلکه به عنوان یک امر عارضی می‌تواند تغییر کند یا حتی وجود نداشته باشد، اما ساختمان به هر حال وجود دارد.

مطابق عبارات بالا می‌توان چنین نگاشت نمود:

- حوزه مبدأ (ساختمان و نمای آن):

• ساختمان

- پایه‌های ساختمان
- نمای ساختمان
- قرارگیری نما روی ساختمان
- استقلال نما از ساختمان
- تغییرپذیری نما

-حوزه مقصد (فلسفه ابن‌سینا - هستی‌شناسی):

- ماهیت
- مقومات ماهیت
- وجود
- عروض وجود بر ماهیت
- عدم داخل شدن
- وجود در ماهیت
- تغییرپذیری وجود عرضی

نگاشت مقصد	نگاشت مبدأ
ماهیت دارای مقوماتی است که پیش از عروض وجود تحقق دارد.	ساختمان ساختاری دارد که پیش از نما بنا می‌شود.
مقومات ماهیت قوام‌دهنده آن هستند.	پایه‌های ساختمان قوام‌دهنده آن هستند.
وجود بر ماهیت عارض می‌شود.	نما بخشی است که از بیرون بر ساختمان افزوده می‌شود.
وجود در خارج از ماهیت است و در ذات آن داخل نیست.	نما در خارج از ساختار اصلی قرار دارد و داخل آن نیست.
وجود باعث تحقق و آشکار شدن ماهیت در خارج می‌شود.	نما باعث دیده شدن و آشکار شدن ساختمان است.
وجود را می‌توان جدا از ماهیت تصور کرد. (مانند ماهیت در ذهن بدون وجود)	نما را می‌توان تغییر داد یا حتی حذف کرد.
ساختمان بدون نما ممکن است موجود باشد ولی ناپیدا است.	ماهیت بدون وجود می‌تواند در ذهن باشد ولی در خارج محقق نیست.

۲- استعاره «امکان، ترازو است»

ترازو ابزاری است که برای ارزیابی و سنجش وزن اشیا مورد استفاده قرار می‌گیرد. و در قضاوت نمادی از عدالت و تعادل است. این ابزار دارای دو کفه است که در حالت عادی در وضعیت تعادل و تساوی قرار دارند.

حالت امکان در ممکن‌الوجود نیز شبیه حالت تعادل دو کفه ترازو است. ابن‌سینا حقیقت ممکن‌الوجود را برابر بودن حالت وجود و عدم می‌داند.

فإن الممكن أن يوجد و أن لا يوجد، لا يخرج إلى الفعل و لا يترجح له أن يوجد إلا بسبب (همو، ۱۹۸۴، ص ۳۷۷).

می‌توان عدم و وجود را در این حالت به مثابه دو ظرف دانست که در دو طرف کفه ترازو قرار دارد و امکان هم حالت تعادلی است که میان دو کفه وجود دارد.

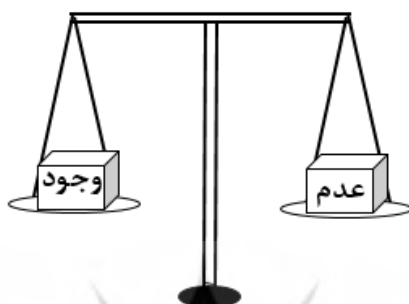
- آن وجود و آن لا وجود (وجود و عدم)، دو کفه ترازو هستند.
- الممكن (امکان)، حالت تعادل کفه‌های ترازو است.

در ابزار ترازو تا زمانی که وزنه‌ای بر یکی از دو کفه ترازو قرار نگیرد کفه‌ها هم‌چنان در حالت تعادل قرار دارند و یکی نسبت به دیگری بالاتر یا پایین‌تر قرار نمی‌گیرد. ابن‌سینا نیز حالت تساوی میان وجود و عدم را در ممکن‌الوجود هم چنان پایدار می‌داند، مگر اینکه این تساوی از سوی سبب و علتی از حالت تعادل خارج شود:

«لا يخرج إلى الفعل و لا يترجح له أن يوجد إلا بسبب» در عبارت مزبور، به این معنا است که تا زمانی که ممکن به وسیله سبب و علتی وجودش ترجیح پیدا نکند هم چنان در حالت تساوی وجود و عدم باقی می‌ماند. بنابراین باید علتی وجود داشته باشد که کفه وجود در ممکن‌الوجود نسبت به کفه عدم حالت مرجح پیدا کند.

«یترجح» از ریشه «رَجَحَ» مشتق شده است که در لغت به معنای میل و سنگینی ترازو است و به معنای برتری یک چیز بر چیز دیگر هم به کار می‌رود (فراهیدی، ۱۹۸۹، ج ۳، ص ۷۸). اگر میان دو معنای ریشه «رجح» ارتباط برقرار کنیم به استعاره «بهتر، سنگین‌تر است» خواهیم رسید. در فرهنگ عمومی معمولاً افراد همیشه چیزهای بهتر را در بالا قرار می‌دهند. لیکاف و جانسون نیز برای اموری که فضیلت بیشتری دارند از استعاره جهتی بالا استفاده می‌کنند: «خوب بالا است و بد پایین است» (Lakoff&Johnson, 1980, p16).

اما اگر ملاک قضاوت و داوری خود را ترازو قرار دهیم قضیه برعکس می‌شود؛ در سنجش میان خوب و بد به وسیله ترازو، آنچه خوب است جهت عکس را طی می‌کند، یعنی بهتر به جای بالا رفتن، پایین می‌آید چون (بهتر، سنگین‌تر است).

امکان در ممکن الوجود

ترجیح در ممکن الوجود

موجودات همواره تمایل به بهتر دارند، بنابراین میان وجود و عدم همواره میل و کشش آن‌ها به سمت وجود یافتن است. بنابراین با پیدایش علت، ابن‌سینا سنگینی را به طرف کفه وجود سوق می‌دهد نه کفه عدم.

از آنجا که «علت، نیرو است»، با پیدایش علت تغییری در ممکن‌الوجود به وجود می‌آید و این تغییر ایجاد حالت وجوب در ممکن‌الوجود است و از آنجا که «تغییر، حرکت است»، بنابراین می‌توان گفت: گذاشتن وزنه (علت) نیرویی به ترازو وارد کرده و سبب ایجاد حرکت

(حالت وجوب) در ترازو شده است و کفهٔ ترازو را به سمت پایین حرکت داده است. (موجود به وجود آمده است)

- حوزهٔ مبدأ

- ترازو
- دو کفهٔ ترازو
- حالت تعادل
- وزنه
- حرکت کفه‌ها
- کفهٔ پایین‌تر
- ترجیح یک طرف

- حوزهٔ مقصد

- امکان
- وجود و عدم
- حالت تساوی
- علت
- حالت وجوب
- تحقق وجود
- رجحان وجود

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نگاشت مبدأ	نگاشت مقصد
ترازو	ساختار امکان در ذهن و هستی
دو کفهٔ ترازو	حالت وجود و حالت عدم در ممکن‌الوجود
حالت تعادل کفه‌ها	حالت امکان (تساوی میان وجود و عدم)
وزنه	علت فاعلی (سبب وجود)

نگاشت مبدأ	نگاشت مقصد
قرار گرفتن وزنه در یکی از کفه‌ها	پیدایش علت برای وجود ممکن
پایین رفتن یکی از کفه‌ها	ترجیح یافتن حالت وجود بر عدم
حرکت ترازو	گذر از قوه به فعل
کفه سنگین‌تر	حالت مرجح وجود (تحقق خارجی)
ترجیح یک کفه	بترجیح وجود بر عدم
نیرو وارد بر ترازو	دخاله علت در ساختار امکان

۳- استعاره «وجود، دارایی است»

ابن‌سینا در برخی عبارات وجود را صفت برای موجودات دانسته است :
 - لا يجوز أن تكون الصفة ألتی هی الوجود للشیء إنما هی بسبب ماهیته ألتی لیست هی الوجود:

روا نیست که صفتی که عبارت است از وجود شیء، به سبب ماهیتی باشد که وجود نیست (ابن‌سینا، ۱۹۹۷، ص ۹۹). الوجود من صفات الشیء: وجود صفات اشیاء است (همو، ۱۹۹۳، ص ۱۳۱). در دیدگاه لیکاف و جانسون «صفت‌ها، دارایی‌ها هستند» (Lakoff & Johnson, 1999, p177). به این معنا که هر شیئی که صفتی را دارا است آن صفت برای آن دارایی و ثروت محسوب می‌شود. با توجه به استعاره مزبور ما می‌توانیم صفت‌ها را هستی‌هایی در نظر بگیریم که افراد می‌توانند صاحب آن‌ها شوند و یا آن‌ها را از دست بدهند. وقتی صفت به عنوان یک دارایی مفهوم‌سازی می‌شود، افزودن استعاره «تغییرات حرکات هستند» می‌تواند به این دارایی به لحاظ استعاری قابلیت حرکت و جا به جایی بدهد به طوری که صاحب شدن این دارایی «گرفتن» و از دست دادن آن نوعی حرکت محسوب شود که این حرکت همان مبادله کردن و داد و ستد است. از آنجاکه هر حرکت نیازمند نیرو است و از دیدگاه لیکاف و جانسون «علت‌ها، نیروها هستند»، بنابراین انتقال دارایی با نوعی حرکت اجباری همراه است. لیکاف و جانسون علیت را که رابطه میان علت و معلول است، به عنوان داد و ستد قلمداد نموده‌اند که در طی آن دارایی وجود داده و گرفته می‌شود.

می‌توان این استعاره‌ها را به صورت زیر نگاشت کرد:
صفت‌ها، دارایی‌ها هستند.

تغییرات، به دست آوردن و یا از دست دادن است (گرفتن یا دادن).
علیت، انتقال دارایی است (گرفتن یا دادن) (Idem, Ibid, p177).

اگر وجود، صفت برای یک شیء باشد؛ مطابق استعارهٔ «صفت‌ها دارایی‌ها هستند» وجود دارایی و ثروت است؛ از این رو می‌توان با آن همانند دارایی برخورد نمود. در راستای استعارهٔ مزبور وجود می‌تواند داده و گرفته شود. رابطهٔ میان علت و معلول از بُعد وجودی آن رابطه‌ای است که در آن وجود معلول، برآمده از وجود علت است و به عبارت دیگر علت وجود بخش معلول است. ابن‌سینا این رابطه را این‌گونه به تصویر می‌کشد:

- وجود کل معلول واجب مع وجود علت، و وجود علت واجب عن وجود المعلول:

وجود هر معلولی با وجود علتش ضروری است و بالضروره از علت، وجود معلول نشأت می‌گیرد (ابن‌سینا، ۱۹۹۳، ص ۲۸۳). در این عبارات صراحتاً اشاره شده است که، معلول وجود خود را از علت می‌گیرد؛ از این رو وجود به صورت دارایی از علت به معلول منتقل می‌شود و در واقع علت، نیرویی است که سبب انتقال وجود به معلول می‌شود که این انتقال خود نوعی حرکت است. البته باید توجه داشت که در فرآیند انتقال دارایی در تجربهٔ فیزیکی دارایی از صاحب قبلی آن گرفته و به صاحب بعدی داده می‌شود و از این رو ذی حق قبلی فاقد دارایی مزبور می‌گردد در حالی که در انتقال دارایی وجود از علت به معلول؛ هر دو صاحب دارایی هستند و این انتقال سبب فقر وجودی علت از دارایی وجود نمی‌شود؛ از نظر ابن‌سینا علت مستغنی الوجود است (همو، ۱۹۸۴ الف، ص ۱۷۹)، یعنی از لحاظ وجودی بی‌نیاز است، بنابراین دارایی‌ای را انتقال می‌دهد که بدان نیاز ندارد و با این انتقال چیزی از آن کم نمی‌شود در فلسفه، رابطهٔ علت و معلول به گونه‌ای تبیین می‌شود که علت وجود معلول را ایجاد می‌کند. به عبارت دیگر، معلول وابسته به علت است و بدون علت نمی‌تواند وجود داشته باشد و هر زمان که علت باشد، معلول نیز به طور همزمان موجود خواهد بود. این رابطه به نحوی است که علت در ضمن وجود معلول باقی می‌ماند و به شکلی متحد با آن است. در تجربهٔ متعارف و روزمره، شخص باید دارای چیزی باشد که بتواند آن را به کسی بدهد و شخصی که هم آن را می‌گیرد فاقد آن چیز است؛ به

عبارت دیگر شخص صاحب دارایی شخصی است که غنی و بی‌نیاز از آن مال است و شخصی که فاقد چیزی است محتاج و نیازمند آن است. ابن‌سینا از واژگانی مانند مفتر، محتاج و ناقص بهره برده و به وسیله آن‌ها حالت نیازمندی معلول و اینکه معلول در به وجود آمدن خود و کسب دارایی وجود نیازمند علت است را تصویرسازی می‌کند. از طرف دیگر واژگانی مانند تام، مستغنی و مایحتاج حالت بی‌نیازی علت و اینکه علت دارای دارایی وجود است را تصویرگری می‌کند:

-أنّ المعلولات مفتره فی إثبات وجودها الی العلة: معلولات برای اثبات وجود خود به علت نیاز دارند (همو، ۱۹۸۴، ص ۲۶).

-المعلول محتاجا الی العلة و متعلقا بها من هذه الجهة: معلول از این جهت به علت نیازمند است و به آن تعلق دارد (همو، ۱۹۸۴ الف، ص ۱۷۷).

-لا یصح أن یوجد الوجود المستغنی محتاجاً: درست نیست که وجودی که بی‌نیاز است، نیازمند باشد (همان، ص ۱۷۹).

-واجب الوجود ایضا هو علة کلّ موجود و هو ما یحتاج الیه فی وجوده و بقائه، و زاده: واجب الوجود همچنین علت تمام موجودات است و آن چیزی است که موجودات برای وجود و بقای خود به آن نیاز دارند (همان، ص ۲۱).

باید دقت شود که اگر چه از نظرگاه لیکاف و جانسون علیت داد و ستد است. اما در فرآیند علیت تمرکز اصلی بر فعل دادن است و علت دارایی وجود را به معلول می‌دهد و در مقابل این دادن چیزی را دریافت نمی‌کند و در واقع آنچه را که بی‌نیاز از آن است به معلول که محتاج آن است می‌دهد؛ این تعریف از علیت به فعل بخشیدن و اعطا کردن قریب‌تر است تا به فرآیند داد و ستد. ابن‌سینا نیز فرآیند وجود بخشی علت به معلول را به نوعی بخشش و عطا کردن تعبیر می‌کند:

-لأنه یمنع مطلق العدم للشیء فهو الذی یعطى الوجود التام للشیء.

-زیرا او (علت) از عدم مطلق چیزی جلوگیری می‌کند و همان است که وجود کامل را به آن شیء اعطا می‌کند (همو، ۱۹۸۴، ب، ص ۲۶۶).

مسأله دیگر هم که باید به آن دقت شود این است که وقتی به کسی چیزی داده می‌شود باید آن فرد ابتدا موجود باشد تا آن را بگیرد. اما در فرآیند اعطای وجود، از قبل چیزی

وجود ندارد و در واقع در فرآیند وجود بخشی اصل دارایی وجود است که اعطا می‌شود؛ و فرآیند اعطای وجود به طور مستمر از علل و شرایط مختلف در نظام هستی جاری است. هر موجودی که به طور فعال وجود دارد، از خداوند یا علت اول به طور مستمر وجود خود را دریافت می‌کند.

از نظر ابن‌سینا موجودات به سه قسم تقسیم می‌شوند: واجب، ممکن، ممتنع. از نظر شیخ واجب در پیدایش و وجود خویش نیاز به علتی ندارد:

- أن الواجب الوجود لا علة له (همان، ص ۴)

ولی ممکن موجودی است که در وجود خویش نیازمند علت است:

- أن كل ما هو ممكن الوجود باعتبار ذاته، فوجوده و عدمه كلاهما بعلة (همان، ص ۳۸).
و ممتنع چیزی است که نیازمند علت نیست چون اصلاً وجودی ندارد که بخواهد موجود شود و دائماً معدوم است:

- أما المعنى العدمي فبعلة، هي عدم العلة للمعنى الوجودي (همان، ص ۳۹).

با توجه به این تقسیم‌بندی واجب‌الوجود و ممتنع‌الوجود در وجود خویش بی‌نیاز از علت هستند. واجب به این دلیل که به طور ذاتی دارای وجود است و به لحاظ استعاری غنی از وجود است؛ نیازی به علتی که نیروی وارد کند تا وجودی را به دست آورد ندارد؛ بنابراین ثروتمند و مستغنی در وجود است. اما ممتنع نیاز به علت ندارد؛ چون او اصلاً وجودی ندارد که علتی بخواهد و در واقع موجودی است که فاقد هرگونه دارایی وجود است و حتی توانایی کسب آن را هم ندارد و به آن محتاج نیست. اما ممکن‌الوجود به عنوان ماهیتی مطرح می‌شود که می‌تواند صاحب دارایی وجود شود و ثروتمند گردد. اما برای این کار باید خودش را به ثروت و کسی که ثروت دارد نزدیک کند تا بتواند صاحب آن گردد. ابن‌سینا معتقد است که ممکن هرچه نزدیک‌تر به علت باشد نیازش بیشتر است و هرچه دورتر باشد نیازش کمتر است. در ممکن حالتی برای کسب وجود است در حالی که در ممتنع این حالت وجود ندارد. ممکن چون هنوز موجود نشده است و ثروت وجود را کسب نکرده است، بنابراین می‌توان گفت که جنبه وجودی آن هنوز پنهان است و آشکار نشده است؛ بنابراین، مطابق استعاره لیکاف و جانسون که «ثروت یک چیز پنهان است»

(Lakoff&Johnson, 1980, p 49). می‌توان وجود را در ممکن ثروتی دانست که هنوز پنهان و مخفی است و نیاز به نیرویی دارد که آن را آشکار و هویدا سازد که این نیرو همان علت است. در حالی که در واجب بالفعل این ثروت آشکار است و نیازی به علت نیست. از تجربیات جهان فیزیکی در حوزه تجارت و سرمایه این است که ثروتمندتر هم قوی‌تر است و هم شناخته شده‌تر، این‌سینا وجود را شناخته شده‌تر از عدم می‌داند:

- الوجود أعرَف من العدم (همان، ص ۳۶).

از این رو صاحب دارایی وجود نیز شناخته شده‌تر از فاقد آن است. همان‌طور که قبلاً بیان شد، وجود به صورت تشکیکی بر مصادیق آن حمل می‌شود از این رو موجودات نیز از لحاظ نحوه وجودی با یکدیگر متفاوت هستند. بعضی از آن‌ها که درجه وجودی بیشتری دارند و از دارایی و ثروت بیشتری برخوردار هستند:

- بعض المعانی حظّه من الوجود آكد (همو، ۱۹۹۳، ص ۱۰۴).

- و برخی دیگر که درجه ضعیف‌تری از وجود را دارا هستند، محتاج‌تر و سائل‌تر نسبت به دارایی وجود هستند.

-حوزه مبدأ: دارایی / ثروت

- دارایی می‌تواند به دست آید یا از دست برود.
- دارایی چیزی است که فرد می‌تواند مالک آن باشد.
- ثروتمند کسی است که دارایی زیادی دارد.
- فقیر یا محتاج کسی است که دارایی ندارد یا کم دارد.
- دارایی قابل انتقال است (داد و ستد، بخشش).
- در فرآیند بخشش، دارنده‌ی دارایی چیزی را به دیگری می‌دهد، بدون آنکه خود چیزی از دست بدهد.
- دریافت دارایی نیازمند آمادگی و ظرف است.
- دارایی ارزشمند است و شناخت‌پذیرتر از فقر یا فقدان.
- دارایی درجات دارد (کم/زیاد، پنهان/آشکار).
- مالک دارایی توانمندتر و شناخته شده‌تر از فاقد آن است.

حوزه مقصد: وجود

- وجود می‌تواند به چیزی داده یا از آن سلب شود.
- وجود صفتی است که اشیا دارند یا فاقد آن هستند.
- واجب‌الوجود دارای وجود ذاتی و بی‌نیاز است.
- ممکن‌الوجود نیازمند به وجود و علت وجودبخش است.
- ممتنع‌الوجود اساساً فاقد امکان وجود است.
- وجود از علت به معلول منتقل می‌شود.
- علت، وجود را به معلول می‌بخشد بدون آنکه خود چیزی از دست بدهد.
- دریافت وجود نیازمند آمادگی ماهوی (امکان) است.
- وجود بر عدم اولویت دارد و شناخت‌پذیرتر است.

نگاشت مبدأ	نگاشت مقصد
دارایی	وجود
ثروتمند	واجب‌الوجود
محتاج به ثروت	ممکن‌الوجود
فاقد ثروت	ممتنع‌الوجود
دریافت دارایی	به وجود آمدن
اعطای دارایی	افاضه وجود
بخشش	علیت در وجودبخشی
نیروی انتقال دارایی	علیت به عنوان نیرو
آمادگی برای دریافت	قابلیت/ امکان
ثروت پنهان	امکان وجود در ممکن
ثروت آشکار	شدت وجود (تشکیک)
شناخته شده بودن ثروتمند	شناخته‌تر بودن موجود
نیاز به ثروت	نیاز به علت
بی‌نیازی از ثروت	استغنا از علت

۴- استعاره «وجود ظرف است»

حرف اضافه «در» تشکیل دهنده یک طرح واره با عنوان طرح واره ظرف است. این طرح‌واره دارای ساختار داخل و خارج و مرزی است که داخل و خارج را از یکدیگر تفکیک می‌کند (Lakoff&Johnson, 1999, p38). از نظر لیکاف و جانسون هر مقوله‌ای که ما با آن سر و کار داریم یک ظرف است. مقوله‌ای هست که تمام آن چیزهایی را که وجود دارد شامل می‌شود و این مقوله، مقوله همه چیز یا مقوله شامل نامیده می‌شود.

(Idem, Ibid, p326) حرف اضافه «فی» در نظریه هستی‌شناسی ابن‌سینا نیز علیرغم تک واژه‌ای بودنش در بردارنده یکی از طرح‌واره‌های مهم است که موضوع بحث در نظریه زبان‌شناسی شناختی است. ابن‌سینا از مقوله‌ای به نام وجود بحث می‌کند که اموری در داخل آن قرار دارند:

- إن الأمور ألتی تدخل فی الوجود تحتل فی العقل الانقسام إلی قسمین (ابن‌سینا، ۱۹۹۳، ص ۲۸۱).

اموری که به ظرف وجود یا ساحت وجود وارد می‌شوند و موجودیت می‌یابند، دو حالت دارند: ۱- واجب الوجود بالذات ۲- واجب الوجود بالغیر که همان ممکن الوجود است که علت آن محقق شده و ضرورت یافته است و در داخل ظرف وجود قرار گرفته است و اموری هم می‌توانند به داخل آن وارد نشوند و در خارج آن باقی می‌مانند:

- و إلا لم یدخل فی الوجود، و هذا الشیء هو فی حیز الإمكان (همو، ۱۹۸۴، ص ۳۷).
که این امور هم شامل ممتنع الوجود و ممکن الوجودی است که علت وجودی آن ضرورت نیافته است. صحبت از ورود به مقوله وجود یا خروج از آن این امکان را برای ما فراهم می‌سازد که وجود را به مثابه ظرفی تصور کنیم و این تصور را اساس فهم خود از وجود و احکام مربوط به آن قرار دهیم. بر طبق این استعاره، آنچه در داخل ظرف وجود قرار گیرد موجود و آنچه خارج از آن است معدوم است.

-حوزه مبدأ: ظرف فیزیکی

- دارای داخل، خارج و مرز
- قابلیت پر شدن یا خالی شدن
- محتوا قابل ورود و خروج

- آنچه داخل ظرف است موجود، و آنچه بیرون است غایب یا معدوم تلقی می‌شود.

–حوزه مقصد: وجود

- وجود به مثابه مقوله‌ای فراگیر و شامل
- تمایز میان موجود و معدوم بر اساس نسبت‌شان با این مقوله
- ورود یا عدم ورود ممکن‌الوجودها بسته به تحقق علت
- ممتنع‌الوجود به عنوان امور بیرون از ساحت وجود

نگاشت مبدأ	نگاشت مقصد
ظرفی که چیزها درون آن قرار می‌گیرند	مقوله وجود که موجودات در آن قرار دارند
داشتن مرز بین درون و بیرون	تمایز میان موجود (درون وجود) و معدوم یا ممتنع (بیرون از وجود)
محتوای داخل ظرف	موجودات (اعم از واجب و ممکن‌الوجود بالفعل)
بیرون ظرف	معدومات یا ممتنعات، یا ممکن‌الوجودهایی که علت آنها تحقق نیافته
وارد شدن به ظرف	موجود شدن یا تحقق یافتن ممکن‌الوجود بر اثر علت
خارج بودن از ظرف	عدم تحقق یا ممتنع بودن و بالتبع معدوم بودن
ظرفیت ظرف برای داشتن محتوا	امکان یا قابلیت هستی‌بخشی مقوله وجود برای دربرگیری موجودات

۵- استعاره «وجود نور است»

ابن‌سینا در تبیین استعاره «وجود نور است» ابتدا سخن از خیری می‌آورد که از ذات خداوند صادر می‌شود و مراد از این خیر را وجود می‌داند. وی در بیان این مطلب که از خداوند تنها خیر صادر می‌شود، صراحتاً با به کارگیری عبارت «مثل آن از محسوسات» به بهره‌گیری از استعاره برای توضیح این مطلب اشاره کرده است:

-هرگاه نسبت خیر به خداوند داده شود به طریقه مخصوص است. خداوند متعال افاضه‌کننده خیرات است و فیضان خیر از او بر سبیل لزوم است و لازمه این لزوم آن است که برای او مقابلی باشد، که آن اثر است برای فیض حق. مثل آن از محسوسات، مثل نور است بر آفتاب و سایه است برای انسان. اوست وجود مطلق و از او است آنچه که بدون واسطه پدید آمده است (همو، ۲۰۱۰، ص ۲۹۷).

این متن به تبیین رابطه خداوند با خیر و نحوه افاضه آن به مخلوقات می‌پردازد و فرآیند صدور خیر از خداوند را به اختصار توضیح می‌دهد. در این زمینه چند نکته شایان توجه است: در فلسفه ابن‌سینا، نسبت خیر به خداوند به شکل ویژه‌ای تفسیر می‌شود. خداوند «خیر مطلق» است و تمام خیرات از او سرچشمه می‌گیرند. ابن‌سینا با بهره‌گیری از مفهوم «فیض» به بیان رابطه خداوند با مخلوقات و جهان می‌پردازد. فیض به معنای این است که خداوند به عنوان مبدأ خیرات، خیر را از ذات بی‌نهایت و مطلق خود جاری می‌کند. خداوند بدون قصد و اجبار، بلکه از راه رحمت و از روی اختیار فیض وجود را به موجودات ارزانی داشته است و این جریان خیر جزء ضروری و لاینفک ذات او است و بدون هیچ‌گونه تأخیر یا کاستی رخ می‌دهد (همو، ۲۰۰۵، ص ۵) و لازمه این لزوم آن است که خیر از ذات خداوند چنان ناشی می‌شود که به صورت طبیعی اثر آن قابل انتظار است. ابن‌سینا، رابطه علت و اثر آن را از طریق دو استعاره زیر تبیین می‌کند:

۱-۵. نور و آفتاب

در این استعاره، خداوند به عنوان منبع نور (آفتاب) در نظر گرفته شده است که فیض و خیرات به صورت ضروری و لزوم از او صادر می‌شود. مفهوم فیضان در اینجا به این معناست که خداوند مانند منبعی است که همیشه افاضه می‌کند؛ همان‌طور که خورشید به طور طبیعی منبع نور است. نور خورشید به طور ذاتی به آن وابسته است و نمی‌توان نوری بدون خورشید فرض کرد، فیضان خیر از خداوند نیز به ذات او وابسته و ضروری است.

-حوزه مبدأ: پدیدارهای حسی و طبیعی:

• آفتاب

- نور
- تابش
- نسبت طبیعی و ضروری نور به خورشید

–حوزهٔ مقصد: مفاهیم انتزاعی مانند:

- خداوند
- وجود/خیر
- افاضهٔ وجود (فیض)
- ضرورت صدور خیر از خدا

نگاشت مقصد	نگاشت مبدأ
خداوند	آفتاب
خیر/ وجود	نور
افاضهٔ خیر از خداوند	تابش نور از آفتاب
صدور ضروری و ذاتی خیر از خداوند	صدور طبیعی و ضروری نور
وابستگی وجود ممکنات به فیض و وجود واجب‌الوجود	وابستگی نور به آفتاب
لاینفک بودن صدور خیر از ذات الهی	عدم امکان جدایی نور از آفتاب
وجود و کمالی که مخلوقات از خداوند می‌یابند.	روشنایی ناشی از خورشید

۲-۵. سایه و انسان

در این استعاره، سایه به عنوان اثر و نتیجه وجود انسان مطرح شده است؛ به عبارت دیگر، همان‌طور که سایه به‌طور لزومی و طبیعی از وجود انسان ناشی می‌شود، مخلوقات و آثار نیز به‌عنوان نتایج لزومی از فیض الهی پدید می‌آیند، یعنی باید برای هر فیضی، اثری نیز باشد، همان‌طور که سایه‌ای که از انسان ایجاد می‌شود، به وجود انسان وابسته است و نمی‌توان سایه‌ای بدون حضور او تصور کرد. به همین ترتیب، هر آنچه از خداوند پدید می‌آید، اثر ضروری و جدانشدنی فیض اوست و از وجود مطلق او نشأت گرفته است.

-حوزه مبدأ:

انسان

سایه

وابستگی سایه به انسان

-حوزه مقصد:

خداوند

مخلوقات

وابستگی مخلوقات به خداوند

نگاشت مقصد	نگاشت مبدأ
خداوند (وجود مطلق، علت نخستین)	انسان
اثر / مخلوقات (نتیجه و تابع فیض الهی)	سایه
صدور ضروری و لاینفک اثر از فیض	ایجاد طبیعی و ضروری سایه
وابستگی مخلوقات به فیض الهی	وابستگی سایه به انسان
وجود خداوند شرط پدید آمدن مخلوقات	حضور انسان شرط پیدایش سایه
نبود مخلوقات بدون فیض الهی	نبود سایه بدون انسان

به طور کلی، استفاده از این استعاره‌ها نشان‌دهنده تلاش برای تبیین چگونگی صدور فیض و خیرات از خداوند به مخلوقات و نشان دادن وابستگی وجودی مخلوقات به منبع اصلی یعنی خداوند است. اما منظور از خیر که خداوند افاضه کننده آن است چیست؟ ابن‌سینا، مقصود و مراد از خیری را که از جانب واجب‌الوجود صادر می‌شود وجود می‌داند: - هر چه هستی آن به ذات خود واجب باشد بی‌گمان خیر محض و کمال صرف است و خیر به اجمال، هر چیزی است که رسیدن به آن شوق دارد و هستی آن چیز به آن امر کامل و تمام می‌گردد و شر را حقیقت و ذاتی نیست، بلکه شر یا نبود جوهر چیزی است یا نبود وصف و حالی است صالح برای جوهر. پس خود هستی خیری است و کمال هستی

خیری است مر هستی را. و هستی و وجودی که نبودی با آن نباشد، بالفعل آن هستی خیر محض است (همو، ۱۹۸۴، ص ۳۵۵-۳۵۶).
 مطابق با این عبارت برگشت خیر به وجود و برگشت شر به عدم است:
 - إن كان موجوداً فمن حيث هو موجود ليس بشر، وإنما يكون شراً من حيث هو فيه عدم (همان، ص ۱۸۵).

در فلسفه ابن‌سینا، خیر و شر مفاهیمی هستند که بر پایه وجود و عدم تفسیر می‌شوند. ابن‌سینا بر این باور است که «هستی» به ذات خود خیر محض است. زیرا وجود همان کمال است و هر چیزی که به سمت کمال میل دارد، به سوی خیر می‌گراید. وی می‌گوید هر موجودی که ذاتاً واجب‌الوجود است (یعنی وجودش به خودی خود لازم است)، به طور حتم خیر مطلق و کمال مطلق است. شر، در مقابل، به هیچ وجه دارای حقیقت یا وجود ذاتی نیست. شر در واقع نوعی عدم است؛ یا عدم وجود چیزی (جوهر) یا عدم ویژگی‌ای که باید برای کمال یک جوهر موجود باشد؛ برای مثال، بیماری شر است، نه به این دلیل که خودش موجود است، بلکه به این دلیل که سلامت که کمال بدن است، از دست رفته است. به عبارتی، شر به عنوان «عدم» یا «فقدان» خیر تعریف می‌شود و نه به عنوان یک واقعیت مستقل. بنابراین، از دیدگاه ابن‌سینا، خیر همان وجود و کمال وجود است، و هر چیزی که از وجود و کمال وجود برخوردار نباشد، شر محسوب می‌شود. با توجه به اینکه «وجود، خیر است» می‌توانیم نگاهی‌های استعاره خود را این‌گونه اصلاح کنیم:

- وجود، نور است.
- خداوند، آفتاب است.
- افاضه وجود، تابش نور است.

ابن‌سینا تجلی خداوند بر موجودات را سبب ایجاد آن‌ها می‌داند:
 - تجلیات الهی و خیر مطلق سبب ایجاد موجودات است و حق تعالی به واسطه وجودش عاشق است به وجود تمام مخلوقات؛ زیرا کلیه مخلوقات پرتو تجلیات او هستند (همو، ۲۰۱۰، ص ۴۲۹).

«تجلیات الهی» به معنای انوار، آثار یا نشانه‌هایی از ذات خداوند است که به طور مستمر به جهان و مخلوقاتش افاضه می‌شود. و موجودات از طریق تجلیات او به وجود می‌آیند. هر موجودی در واقع پرتوی از این تجلیات است.

حوزه مبدأ:

- منبع نور (مانند خورشید یا چراغ)
- پرتو نور
- روشنایی
- تابش و انتشار نور
- رابطه منبع نور و پرتو آن

حوزه مقصد:

- خداوند (حق تعالی)
- تجلیات الهی / فیض
- مخلوقات (ممکنات)
- نسبت وجودی مخلوقات به خداوند
- عشق الهی به مخلوقات از طریق افاضه وجود

نگاشت مقصد	نگاشت مبدأ
خداوند (وجود مطلق)	منبع نور (مثلاً خورشید)
تجلیات الهی / خیر مطلق	نور / پرتو نور
صدور وجود و افاضه فیض	تابش نور
مخلوقات (ممکنات، آثار وجود)	پرتوهای نور
وجود یافتن مخلوقات از طریق تجلیات الهی	روشن شدن اشیا با نور
استمرار فیض الهی و عشق دائمی به مخلوقات	درخشش مداوم منبع نور

لازم به ذکر است که عبارت فوق از ابن‌سینا ناظر به دیدگاه عرفانی وی است. از لحاظ فلسفی ابن‌سینا خداوند را فاعل بالتجلی نمی‌داند، بلکه او را فاعل بالعنایه می‌شمارد. مفهوم

فاعلیت بالتجلی بیشتر در فلسفه ملاصدرا و در دیدگاه عرفا مورد تأکید قرار گرفته است. در دیدگاه فلسفی ابن‌سینا، خداوند فاعل بالعنایه است به این معنا که حضرت حق با علم پیشین و کامل خود به نظام احسن، موجودات را بر اساس این علم ایجاد می‌کند. این علم، که به صورت صورت‌های ارتسامی در ذات الهی موجود است، مبنای آفرینش موجودات قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر، خداوند با علم به خیر و کمال موجودات، آن‌ها را به گونه‌ای می‌آفریند که بهترین نظام ممکن را تشکیل دهند (همو، ۱۹۸۴ الف، ص ۱۹). در مقابل، ملاصدرا مفهوم «فاعل بالتجلی» را مطرح می‌کند. بر اساس این نظریه، خداوند با تجلی ذات خود، موجودات را ایجاد می‌کند. در این دیدگاه، موجودات به عنوان تجلیات و ظهورات ذات الهی محسوب می‌شوند و وجود آن‌ها وابسته به فیض دائمی و تجلی مستمر خداوند است. این نگرش بر اساس اصالت وجود و تشکیک در مراتب وجود بنا شده است، به طوری که موجودات مراتب مختلفی از شدت و ضعف وجودی را دارا هستند که همگی پرتویی از وجود مطلق الهی‌اند (ملاصدرا، ۱۹۸۱، ج ۶، ص ۲۲۷).

تفاوت اساسی بین این دو نظریه در نحوه تبیین رابطه خداوند با مخلوقات است. در نظریه فاعلیت بالعنایه ابن‌سینا، خداوند با علم به نظام احسن و از طریق صورت‌های علمی، موجودات را ایجاد می‌کند. اما در نظریه فاعلیت بالتجلی ملاصدرا، موجودات به عنوان تجلیات و ظهورات ذات الهی در نظر گرفته می‌شوند که وجودشان وابسته به تجلی و فیض مستمر خداوند است. با توجه به سخن مذکور که «تجلیات الهی و خیر مطلق سبب ایجاد موجودات است» این بیان بیشتر با نظریه فاعلیت بالتجلی ملاصدرا همخوانی دارد.

ابن‌سینا در تعبیری که بر سوره فلق آورده است در تفسیر آیه «قل أعوذُ برب الفلق: بگو پناه می‌برم به خدای سپیده‌دم» بیان می‌دارد:

«واجب‌الوجود لذاته شکافنده ظلمت و تاریکی عدم است به نور وجود و این مسئله از لوازم خیریت مطلقه اوست که فائض به قصد اول است (ابن‌سینا، ۲۰۱۰، ص ۴۷۳).

از آنجا که خداوند واجب‌الوجود است، وجود او به طور طبیعی تمام موجودات را از تاریکی عدم بیرون می‌آورد. «عدم» به معنای فقدان وجود است و «ظلمت» یا تاریکی نیز نمایانگر همین فقدان است. به همین دلیل، خداوند با روشن کردن نور حقیقت وجود، تمام تاریکی‌ها و نقص‌های موجودات را می‌شکافد و آن‌ها را به نور وجود تبدیل می‌کند. این

عمل خداوند در شکافتن تاریکی و عدم، از لوازم ویژگی «خیر مطلق» اوست، چون خداوند خیر مطلق است، به طور طبیعی هیچ چیزی منفی یا فاقد خوبی از او صادر نمی‌شود. بنابراین، هر عملی که از خداوند صادر می‌شود، بر مبنای خیر است و از آنجا که عدم شر است؛ در نتیجه، فعل خداوند در افاضه وجود و شکستن تاریکی و عدم، نتیجه لزوم خیریت مطلق اوست. عبارت «فائض به قصد اول» می‌رساند که افاضه خیر و وجود از سوی خداوند یک ویژگی بنیادی و لاینفک از ذات خداوند است که بر اساس «قصد اول» یا «اراده اولیه» خداوند صورت می‌گیرد. بر اساس این قصد تمام مخلوقات خداوند باید از نور وجود و خیر او بهره‌مند گردند.

-حوزه مبدأ:

- نور
- تاریکی
- شکافتن تاریکی به وسیله نور
- منبع روشنایی (مثل مشعل یا خورشید)
- از بین بردن تاریکی با تابش

-حوزه مقصد:

- واجب‌الوجود لذاته (خداوند)
- وجود
- عدم
- صدور فیض
- پیدایش هستی از عدم

نگاشت مقصد	نگاشت مبدأ
واجب‌الوجود (خداوند، منبع وجود)	منبع نور (خورشید)
وجود (هستی)	نور
عدم (نیستی)	تاریکی

نگاشت مبدأ	نگاشت مقصد
شکافتن تاریکی با نور	ایجاد هستی و برطرف کردن عدم
انتشار نور در تاریکی	افاضه وجود از خداوند
الزام تابش نور از منبع روشنایی	ضرورت صدور وجود از واجب‌الوجود به عنوان خیریت مطلق

نتیجه‌گیری

این پژوهش با بهره‌گیری از نظریه معاصر استعاره مفهومی، چشم‌اندازی نوین برای خوانش متون فلسفی ابن‌سینا، به‌ویژه در حوزه هستی‌شناسی، فراهم آورده است. در این چارچوب، نشان داده شد که مفاهیم انتزاعی و پیچیده‌ای مانند «وجود»، «امکان»، و «علت» در فلسفه ابن‌سینا غالباً از طریق استعاره‌هایی بازنمایی شده‌اند که در آن‌ها مفاهیم ملموس، محسوس و تجربی (مانند نور، دارایی، ترازو، ظرف، و ساختمان) نقش حوزه مبدأ را ایفا می‌کنند و از طریق نگاشت مفهومی، به مفاهیم فلسفی انتزاعی (حوزه مقصد) معنا می‌بخشند.

تحلیل پنج استعاره بنیادین «وجود نمای ساختمان است»، «امکان ترازو است»، «وجود دارایی است»، «وجود ظرف است»، و «وجود نور است» در این مقاله نشان داد که هستی‌شناسی ابن‌سینا نه تنها قابلیت تحلیل استعاری دارد، بلکه استعاره‌ها در نظام فکری او ساختاردهنده مفاهیم بنیادین‌اند. این استعاره‌ها به شکل نظام‌مند و همبسته، امکان فهم دقیق‌تر تمایز وجود و ماهیت، نسبت علت و معلول، مفهوم امکان، ساختار وجود و کیفیت صدور موجودات را فراهم می‌آورند.

از منظری کل‌نگر، می‌توان نتیجه گرفت که هستی‌شناسی سینوی نه فقط دارای محتوایی عقل‌گرایانه و برهانی است، بلکه در لایه‌ای عمیق‌تر از زبان استعاری برای انتقال مفاهیم بنیادین خود استفاده می‌کند. این یافته ضمن گشودن افقی نو در تفسیر فلسفه اسلامی، نشان می‌دهد که نظریه استعاره مفهومی می‌تواند ابزار قدرتمندی برای فهم دوباره میراث فلسفی شرق باشد. ادامه و گسترش این رویکرد می‌تواند به تحلیل استعاری دیگر مفاهیم فلسفی همچون عقل، نفس، و علم نزد ابن‌سینا و سایر فلاسفه اسلامی بینجامد.

مشارکت نویسندگان

نویسنده اول به عنوان دانشجوی دکترا در طرح و تحقیق و نگارش مقاله، نویسنده دوم به عنوان استاد راهنما و به عنوان نویسنده مسئول، و نویسنده سوم به عنوان استاد مشاور، در این مقاله همکاری کرده و مشارکت داشته‌اند.

تشکر و قدردانی

بنا به وظیفه اخلاقی خود و همکاران این تحقیق، بر خود لازم می‌دانم از همه کسانی که از منابع و آثار آن‌ها استفاده شده است قدردانی نمایم. تحقیق و مقاله حاضر حاصل بخشی از رساله دکترا است و با مساعی نویسندگان بیان شده، بدون حمایت مالی لازم، صورت پذیرفته است.

تعارض منافع

هیچ گونه تعارض منافی وجود ندارد.

منابع و مأخذ

- Mobaraki, F, Alavi, S.M.K. and Ershadinia, M. R. [Conceptual metaphor of perception as movement in Avicenna's epistemology]. *Knowledge*. 2024: 16(89): 199-216. Persian.
- Farabi, A. *Fusus al-Hikam*. Qom. Entesharat-e Bidar.1985. Arabic.
- Farahidi, Kh. *Kitab al-Ain*. Qom . Mo'assese-ye Dar al-Hijrah. 1989. Arabic.
- Ibn Sina H. *Al-Ta'liqat*. Qom. Maktabat al-A'lam al-Islami. 1984a. Arabic
- *Al-Shifa - Al-Ilahiyat*. Qom. Mar'ashi Najafi.1984b. Arabic.
- *Al-Mabda' wa Al-Ma'ad*. Tehran. Mo'assese-ye Motale'at-e Eslami. 1984c. Arabic.
- *Al-Shifa - Al-Mantiq*. Qom. Mar'ashi Najafi. 1984d. Arabic.
- *Al-Mabahebat*. Qom. Entesharat-e Bidar. 1993. Arabic.
- *Al-Isharat wa Al-Tanbihat*. Qom. Nashr al-Balaghah. 1997. Arabic.
- *Al-Najat min al-Gharaq Fi Bahr al-Zolomat*. Tehran. Entesharat-e Daneshgah-e Tehran. 2001. Arabic.

----- *Majmu'a-ye Rasa'el-e Ibn Sina*, Edited by: Seyyed Mahmoud Taheri, Qom. Ayat-e Eshraq. 2010. Arabic.

Khadamzadeh, V. [Statistical analysis of conceptual metaphors of causality in the theology section of Ibn Sina's book Healing]. *Linguistic Research*. 2021: 1(12): 315-397. Persian.

Lakoff, G & Johnson, M. *Metaphors We Live by*. Chicago: Chicago press: 1980.

----- *Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought*. New York: Basic Book:1999.

Raghib Isfahani H. *Mufradat Alfaz al-Quran*, Vol. 4. Tehran. Al-Maktabah al-Murtazawiyah li Ihya' Asar al-Ja'fariyah. 1964. Arabic.

معرفی نویسندگان

فاطمه مبارکی دبیر آموزش و پرورش، دارای مدرک کارشناسی زمین‌شناسی از دانشگاه فردوسی مشهد، کارشناسی ارشد عرفان اسلامی، و دکتری فلسفه و کلام اسلامی است و تاکنون پنج مقاله علمی در حوزه‌های الهیات و فلسفه به چاپ رسانده‌اند. زمینه‌های تخصصی وی شامل مباحث مرتبط با فلسفه اسلامی، کلام و عرفان است.

Fatemeh Mobaraki, PhD of Islamic Philosophy and Theology, Ministry of Education.

fatemehmo300@gmail.com

سید محمد کاظم علوی دانشیار گروه فلسفه و حکمت اسلامی دانشگاه حکیم سبزواری، عضو و مدیر هسته پژوهشی مطالعات سلامت دانشگاه حکیم سبزواری؛ کارشناسی ارشد پیوسته رشته فلسفه و کلام اسلامی از دانشگاه امام صادق علیه‌السلام در سال ۱۳۷۸ و دکترای تخصصی رشته فلسفه و کلام اسلامی از دانشگاه

آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران در سال ۱۳۸۲؛ حدود ۴۰ مقاله در حوزه‌های فلسفه اسلامی، کلام و فلسفه دین و نیز سلامت معنوی در نشریات علمی به چاپ رسانده است. برای کاربردی کردن الهیات و فلسفه، هسته پژوهشی مطالعات سلامت را پایه‌گذاری

کرده و به طور خاص در حوزه سلامت معنوی به تحقیق و پژوهش پرداخته است. چند اثر ترجمه در حوزه روش‌شناسی و مطالعات علم و تکنولوژی دارد.

Seyed Mohammad Kazem Alavi, (Corresponding Author) Associate Professor, Department of Islamic Philosophy and Wisdom, Research Core of Health Studies (RCHS), Hakim Sabzevari University, Sabzevar, Iran.

smkalavi@hsu.ac.ir

محمد رضا ارشادی نیا دانشیار دانشگاه حکیم سبزواری است. ایشان کارشناسی فلسفه و کلام اسلامی را در سال ۱۳۶۷ از دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه فردوسی مشهد مقدس و کارشناسی فلسفه و کلام اسلامی را در سال ۱۳۷۲ از دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران و دکترای فلسفه و کلام اسلامی را در سال ۱۳۸۱ از دانشگاه امام صادق (ع) کسب کرده است. از ایشان بیش از ۵۰ مقاله علمی پژوهشی در مجلات و همایش‌ها منتشر شده است. زمینه تخصصی ایشان فلسفه و کلام اسلامی است.

Mohammad Reza Ershadinia, Associate Professor, Department of Islamic Philosophy and Wisdom, Hakim Sabzevari University, Sabzevar, Iran.

mr.ershadinia@hsu.ac.ir

How to cite this paper:

Fatemeh Mobaraki, Seyed Mohammad Kazem Alavi and Mohammad Reza Ershadinia (2025). Examining Avicenna's Ontology from the Perspective of Contemporary Metaphor Theory. *Journal of Ontological Researches*, 14 (27), 217-250. Persian.

DOI: 10.22061/orj.2025.2385

URI: https://orj.sru.ac.ir/article_2385.html

Copyrights for this article are retained by the author(s) with publishing rights granted to SRU Press. The content of this article is subject to the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC-BY-NC 4.0) License. For more information, please visit <https://www.creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode>.